TARİH Sınıf-10

KONU ANADOLU'NUN KANDİLLERİ

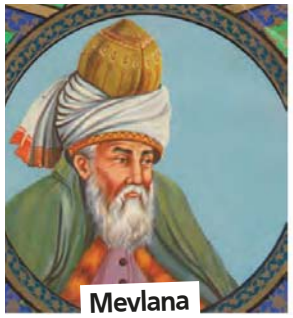
OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

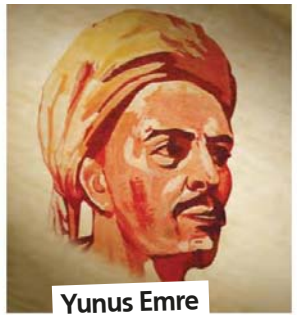
ANADOLU'NUN KANDİLLERİ

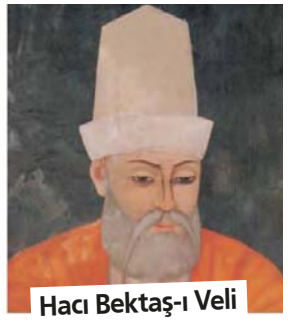
Tasavvuf; genel anlamda kalbin kötülüklerden arındırılıp yaratılanlara karşı güzel davranılması, insanın dünyalık menfaatlerden ve nefsinden uzaklaşarak Allah'ın varlığı ile yetinmesidir.Türklere İslamiyet'i yakından tanıtan, sevdiren mutasavvıfların ileri gelenlerinden biri de Ahmet Yesevî ve müridleri olmuştur.

■ Ahmet Yesevî

Öğretisinin özü, ahlaki hürriyettir. Ahlaki hürriyete, "Hakkı bilmek için ilk önce kendini bilmek" ve "Ölmeden önce ölmek" anlayışıyla ulaşılır. Ahmet Yesevî, bunu kâmil (Olgun) insan öğretisiyle sistemleştirir. Bu öğretinin temeli hikmet, sohbet ve ahlak esaslarına dayanır. Bu üç esas insanı, nefsin esaretinden ve kendine yabancılaşmaktan kurtararak ahlaki olgunluğa kavuşturur. Yesevî'ye göre herhangi bir siyasi ve sosyal hizmet; ahlakı prensiplere, insanı sevmeye, adalete, doğruluğa ve eşitliğe dayanmalıdır. Ahmet Yesevî birlik üzerinde durmuş ve "Ben, sen diyen kimselerden geçtim işte." diyerek ayrılık ve gayrılık gütmeyi yermiştir. Eserlerinde de vahdetin yani birliğin önemini vurgulayan Yesevî, insanları sürekli toplumsal ahlakın esası olan birliğe çağırmıştır. Ahmet Yesevî, eserlerine kaynak olarak Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şerifleri esas almış ve onların özünü dile getirmeye çalışmıştır.

Mevlana

Yunus Emre

Hacı Bektaş-ı Veli

■ Mevlânâ Celâleddin-î Rumî

Öğretisinde insanlara iyiliği, alçak gönüllüğü, cömertliği, merhametli ve doğru olmayı öğütlemiştir. Her türlü sevgisizliğe, kötülüğe, bağnazlığa karşı İslami ve insani ilkeleri şiir ve musiki içinde birleştirip dile getiren Mevlânâ, etkisini yüzyıllarca sürdürmüştür. Mevlana'ya göre insan, kendi kendini eğiterek hayvani ve şeytani yönlerinden sıyrılır. Kişide, çevrenin etkisine ve eğitimin gücüne inanan Mevlânâ: "İnsanın eğitimi ile yabani at rahvan olur." sözüyle eğitimle hayvanların bile yeteneklerinin geliştirilebileceğini belirtir. Mevlânâ öğretilerinde, dinî-tasavvufi düşüncesinin kaynağının Kur'an-ı Kerim ve Hz.Muhammed'in sünneti olduğunu vurgulamıştır. "Biz pergel gibiyiz. Bir ayağımız din üzerinde sağlamca durur, öteki ayağımız yetmiş iki milleti dolaşır." diyerek de bir Müslüman olarak tüm insanlığı kucaklayabildiğini belirtmiştir."Bende benimle ilgili bir şey bırakmadı." dediği ilahî aşkın, gerçek hürriyet olduğunu idrak eden Mevlânâ, bu anlayışıyla insanlığa, merkezinde aşk bulunan etrafına da dalgalar hâlinde ilahî aşkı yayan öğretiler geliştirmiştir.

■ Yunus Emre

Irk, din ve dil ayrımı yapmadan tüm insanlığa yönelik öğretiler geliştirmiştir. Ona göre insan her yerde aynı değeri taşıyan yüce bir varlıktır."Yunus Emre der hoca, gerekse var bin hacca, Hepisinden iyice bir gönüle girmektir."dizesiyle Yunus, insan sevgisi ile ilgili görüşlerini ortaya koyarken bağnazca tutumlara da karşı çıkmıştır."İlim ilim bilmekdür ilim kendin bilmekdür.Sen kendüni bilmezsin yâ nice okumakdur." diyen Yunus'a göre ilimden asıl amaç, insanın kendini tanıması ve olgunlaşmasıdır. Yunus, öğretilerinde bütün insanlığı ilahi aşka, kardeşliğe, merhamet ve şefkate davet etmiş; insan olmanın, kendini bilmenin, Allah'a ulaşmanın şartlarını ve yollarını anlatmıştır. Sevgi temeli üzerine kurulu düşünce dünyasında Yunus, insanı sevme noktasında kalmayıp Allah sevgisine uzanır. Onun tarif ettiği insan Hz. Peygamber'in şahsında temsil edilen insan-ı kâmildir.

■ Hacı Bektâş-ı Velî

İlhamını Kur'an-ı Kerim'den alarak insana bakar, insana hizmeti en büyük ibadet sayar. Öğretisinin temelini akıl ve bilgiye dayandıran Hacı Bektâş-ı Veli'nin düşünce sisteminde ayrılıkların ve farklılıkların yeri yoktur. Bütün yaratılmışlara aynı nazarla bakmış ve kimseyi herhangi bir özelliğinden ötürü diğerinden üstün tutmamıştır. Bu yüzden onda birleştiricilik duygusu hâkimdir. Hacı Bektâş-ı Velî : "İncinsen de incitme", "Her ne ararsan kendinde ara" sözleri ile bütün insanlığı sevgi, barış ve kardeşliğe çağırmıştır."-Düşmanının bile insan olduğunu unutma." sözü ile de insana verdiği değeri ortaya koyan Hacı Bektâş-ı Velî, insan gönlünü incitmenin sakıncalarını ve komşu hakkının önemini dile getirir."-Bilmek istersen seni, can içre ara canı, geç canından bul anı, sen seni bil sen seni." diyerek genellikle nefsin olgunluğunu önemli saymış, olgunluğa erişmek ve kendini tanımak gibi öğretileri dile getirmiştir. Hacı Bektaşı Velî'ye göre insan ancak kendini tanıyarak ve bu düzenin asıl sahibinin emrine kendini adayarak gerçek varlığının şuuruna erer. Hacı Bektaş-ı Velî'nin öğretisi, önce Allah'a sonra canlı cansız tüm varlıklara derin bir sevgi duymanın yanı sıra onların hizmetine kendini adamak şeklindedir.

AHÎ EVRAN

Toplumun mutluluk ve refahı için bütün sanat dallarının gerekliliğini savunmuş, sanat erbaplarının belli işyerlerinde toplanarak oralarda sanatlarını icra etmelerini yani bir araya gelmelerini tavsiye etmiştir. Ahi teşkilatının kurucusu olan Ahî Evran'a göre ahinin eli, kapısı ve sofrası açık; gözü, dili ve beli bağlı olmalıdır. Ahiliğin öğretisinde hırsızlık, dedikodu, iftira, cimrilik, yalancılık, sözünü tutmamak, haset etmek, büyüklenmek, münafıklık, katı gönüllü olmak, ayıp ve kusur araştırmak gibi kötü davranışlar engellenmeye çalışılır. Ahi eğitiminden geçen kişinin, sözü edilen kötü huylardan arınıp iyi huylar kazanması amaçlanır.

SORULAR

1) Anadolu'nun İslamlaşmasında etkili olan mutasavvıflardan hangisi Anadolu'da <u>yaşamamıştır?</u>

A) Ahmet Yesevî
B) Yunus Emre
C) Ahî Evran
D) Hacı Bektâş-ı Velî
E) Hacı Bayram-ı Velî

Cevap: A

2) XIII. yüzyılda Anadolu'da yaşanan Moğol işgali sürecinde bitkin ve yılgın Anadolu insanına dönemin sufileri büyük destek sağlayarak Moğollara karşı ayakta kalmasını sağlamışlardır.

Bu bilgiden hareketle sufilerin;

I. Anadolu'da, İslam dininin yayılışının hızlandırması,

II. Anadolu'da birlik ve beraberlik ruhunun güçlendirilmesi,

III. Halkta direniş bilincinin oluşturulması.

gibi durumlarından hangilerinin görülmesinde etkili oldukları ileri sürülebilir?

A) Yalnız II B) Yalnız III
C) I ve II D) I ve III
E) II ve III

Cevap: E

3) Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle birlikte İslamiyet yeni yayılma alanları buldu. Başta Ahmet Yesevi olmak üzere birçok sufinin öğretileri Anadolu'nun manevi yapısını etkiledi. Horasan'dan gelen Hacı Bektaş-ı Veli, gibi öncü sufîler en çok etkili olanlar arasındaydı.

Bu bilgiler dikkate alındığında Anadolu'daki Türkler hakkında;

I. Tasavvuf Anadolu kültüründe önemli yer tutmuştur,

II. Ahmet Yesevi ve Hacı Bektaş-ı Veli Anadolu kültürünün etkisiyle yetişmişlerdir,

III. Birçok mutasavvıf kültür taşıyıcısı olarak toplumu yönlendirmişlerdir.

gibi düşüncelerden hangilerine <u>ulaşılamaz?</u>

A) Yalnız I B) Yalnız II
C) Yalnız III D) I ve II
E) I, II ve III

Cevap: B